

Léstyán, E. (2021):
BUILT SPACE LOADED WITH THE PAST

Metszet, Vol 12, No 3 (2021), pp 24-29,
<https://doi.org/10.33268/Met.2021.3.2>

Received: 22 March 2021

Accepted: 01 June 2021

Published: 18 June 2021

Abstract: Taking a historical building and imposing upon it a new, yet reflective of the past, ideological set of values which enhances its original value to create a functional asset. War is often glorified for its heroic characteristics, here the aim was to address all aspects of a nation's military history, without any need for architectural sentimentality. Although this parasitic form of intervention/addition can often be viewed in a negative light the balance between tradition and identity has, in this case, been evenly distributed.

A MÚLTJÁVAL TERHELT ÉPÍTETT TÉR

A DREZDAI HADTÖRTÉNETI MÚZEUM MEGÚJÍTÁSA | NÉMETORSZÁG

— Ahogy időben egyre jobban távolodunk a II. világháború traumatikus éveitől, és lényegében lezárultnak tekinthető a szemtanúk, túlélők korszaka, új fejezete nyílik a nemzetiszocialista korszakbeli épületeknek, az ahhoz való viszonyulásoknak. Számos német városban az ilyen épületek a városszerkezet szerves részét képezik, legyen szó a müncheni Haus der Kunstól [1], a Birodalmi Pártgyűlések Területén (Reichsparteitagsgelände) fennmaradt épületekről [2] vagy a Drezdai Hadtörténeti Múzeumról. Írásom az utóbbiról, annak az eredeti épületet és jelentését radikálisan átértelmező rekonstrukciójáról szól, kifejezetten a nemzetiszocialista örökség [3] megváltozott értelmezésének kontextusában.

— Mennyiben lehet független egy épület a saját történetétől? A múltra való reflexióra, az épület által megtestesített történetek feldolgozására nincsenek általánosan működő és elfogadott stratégiák. Egy ilyen épület újraértelmezésénél általában az olyan tervek vezetnek eredményre és társadalmi elfogadottsághoz, amelyek szembevető módon, kritikusan reflektálnak annak múltjára. [4]

— A különbözőségek mellett mégis megfigyelhetünk néhány újra és újra feltűnő építészeti stratégiát. Vannak például olyan épületek, amelyeket a mai napig többé-kevésbé eredeti rendeltetésük szerint és komolyabb átalakítás nélkül használnak. Ilyen például a Rügen szigetén található Prora nevezetű üdülőkompexum, amelyet 1936-ban kezdtek el építeni Hitler parancsára. A 20. századtól kezdve az épületegyüttes [5] részeit fokozatosan vették meg beruházók, és különböző funkciókat helyeztek el bennük, így ifjúsági szállót, magánlakásokat, nyaralókat, és legújabban luxuslakásokat is. Más a helyzet akkor, amikor az eredeti funkció természetéből adódóan az épületnek nemcsak megjelenésbeli,

02

- 01 A főhomlokaton aszimmetrikusan jelenik meg az ék alakú hozzáépítés, ezzel is ellentmondva az eredeti épületnek és az általa képviselt ideológiának
- 02 Az éjszakai felvételen jól kivehető az új épületrész vázas szerkezetű, transzparens homlokzati kialakítása, amely kontrasztban áll az arzenálepület zárt, rideg homlokzatával

ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
**Architekt Daniel Libeskind AG
 és Studio Libeskind**

FOTÓ | PHOTO
Hufton+Crow Photography

SZERZŐ | AUTHOR
Léstyán Enikő

de rendeltetésbeli változásokon is át kell esnie ahhoz, hogy használata elképzelhető legyen a 21. században. Jellemző példaként említhetjük a müncheni Dokumentációs Központot, amely az egykori Barna Ház (az NSDAP pártközpontja) helyére épült, [6] vagy a nürnbergi Dokumentációs Központot, [7] amely az egykori Birodalmi Pártgyűlések Területén álló Kongresszusi Központ (Kongresshalle) épületét metszi ketté a terület történelmi értelmezésének céljából.

— Más épületek esetében a funkció többé-kevésbé ugyanaz maradt, de az ideológiai terheltség miatt emellett valamiféle építészeti beavatkozás, a traumatikus múlt jelzése elkerülhetetlennek bizonyult. Ilyen például a Drezdai Hadtörténeli Múzeum.

— A Daniel Libeskind tervei alapján átépített épület Németország legnagyobb múzeuma, amely a német hadsereg történetét mutatja be a 14. századtól egészen napjainkig. Az eredeti épület 1873 és 1877 között épült egy arzenál főépületeként, neoklasszicista stílusban. Az épületegyüttes 1897-től látott el múzeumi feladatokat, egészen az első világháborúig, amikor ideiglenesen ismét eredeti funkcióját töltötte be. 1923-tól ismét múzeummá lett, majd Hitler uralma alatt a Wehrmacht hadimúzeuma volt. Németország újraegyesülése után az épületet a Szövetségi Védelmi Minisztérium vette át, és elhatározták, hogy itt fogják a Központi Szövetségi Hadsereg Múzeumát kialakítani, ahol a teljes német hadtörténelmet egy helyen lehet majd bemutatni. 2001-ben nemzetközi építészeti pályázatot írtak ki az épület áttervezésére, melyet Daniel Libeskind irodája nyert meg.

— Az építésziroda egy olyan merész tervvel nyerte meg a tervpályázatot, amely a pályázati kiírásoknak ellentmondott. Libeskind úgy gondolta, hogy a múzeumnak meg kell változtatnia az identitását ahhoz, hogy a célját el tudja érni. [8]

01

02

- 03 Az új épületrész anyaghasználatában is elkülönül az arzenáltól, hiszen beton, acél és üveg felhasználásával épült meg a hagyományos kő és tégl helyett
- 04 Az ék csúcsa az 1945-ös drezdai bombázás irányába mutat, ezzel megemlékezve a város tragikus múltjáról

03

Ehhez pedig olyan eszközökhöz folyamodott, amelyek az épület külső és belső megjelenését drasztikusan megváltoztatták. Ennek az identitásváltásnak különös jelentőséget ad a múzeum kiállítási programja, amelyben kiemelt szerepet kap a háború hatása és következményei.

— Az arzenál épülete szimmetrikus tömegű, 3 szintes építmény. Főhomlokzata erőteljesen előreugró rizalitokkal tagolt, nagyszlop(-pilaszer)rendes, zárkózott és monumentális hatást kelt. Ebbe a rideg, egyszínűre festett tömegbe metsz bele Libeskind ék alakú hozzáépítése. Az új épületrész betonból, acélból és üvegből épült, így sokkal nyíltabb, átlátszóbb felületek jöttek létre, melyek erős kontrasztban állnak a régi épület homlokzataival. Ez igen fontos része volt a nyertes terv koncepciójának, hiszen erős szimbolikus jelentéssel bír: a tömör, távolságtartó eredeti épület a diktatórikus nemzetiszocialista uralmat jelképezi, míg az új épületrész a modern, demokratikus Németországot, és annak a terhelt örökségével való egyértelmű, kritikus szembenézését. Az átépítésnél

03

az épület mellett nagy szerepet kapott az udvar és az épületet övező nyitott terek felújítása is.

— A közel 30 méter magas, 5 emeletes, 14 500 tonna súlyú ék kíméletlenül metsz bele a 19. századi épületbe, felülbírálva annak szerkezetét: átvágja a boltozatokat, a födémeket, a falakat, egyedül a központi lépcsőház maradt érintetlenül. Az új épületrész aszimmetrikusan jelenik meg a homlokzaton, amelynek célja nem csak a fegyvertár szimmetriájának helyreállíthatatlan megbontása. Szimbolikus, narratív tartalommal rendelkezik, hiszen az ék csúcsa a város azon pontjának irányába mutat, ahová 1945 februárjában a fényjelzést dobták, ezzel adva jelet az angol hadseregnek a bombázás megkezdésére.

07

— A kiállítás megtervezésénél (kurátor: Gorch Pieken) fontos szempont volt, hogy az ne egy hősiес hadsereg dicsőítéséről szóljon. [9] Éppen ezért a múzeum nem csak a német hadsereg történetét mutatja be, hanem tematikus kiállítások segítségével a háború hatásaival is foglalkozik. Az állandó kiállítást két nagy részre lehet osztani.

04

04

Az egyik, az eredeti arzenálépületben elhelyezkedő rész kronologikusan mutatja be a német hadsereg történetét a 14. századtól egészen napjainkig. A tárlat másik fele tematikus kiállítások sorából áll, és az új épületrészben tekinthető meg. Ez a rész tizenegy különböző témát dolgoz fel, amelyek mind a háború egy-egy aspektusát mutatják be, mint például Háború és emlékezet, Hadsereg és társadalom, a 21. század kihívásai stb. Az ék alakú építmény az eredeti épületbe pontosan azokon a pontokon vág bele, ahol a kronologikus kiállítás az 1914-es, illetve 1945-ös évet mutatja be. Ezzel is kifejezve, hogy a nemzetiszocializmus előtti és utáni német hadsereg között nincs folytonosság.

06

— Az új építmény nemcsak a hagyományos kiállítás rendjének újraértelmezésére kényszerítette annak tervezőit, de a múzeum belső tereit is teljesen átrendezte. Az ék szerkezetében a belső térben hidakat és galériákat alakítottak ki, amelyek érdekes át- és lelátásokat tesznek lehetővé, illetve az előre- és visszatekintés lehetőségét is megadják a látogatóknak. Ez segít abban, hogy a két kiállításrész (kronologikus és tematikus) között könnyebben felismerhetők legyenek az összefüggések, áthatások, és a látogató teljes képet kapjon a tárlatról. A kiállítás végén az ék csúcsánál kötünk ki, ahol 25 méter magasan egy kilátót alakítottak ki, innen az egész városra rálátni. Arra a városra, amelyet 1945-ben szinte teljesen lebombáztak, és amelyet a semmiből kellett újjáépíteni.

05

— Libeskind tervének sikere nagyrészt annak köszönhető, hogy nemcsak az épületet, de magát a múzeumi funkciót is újraértelmezte, terve erősen összefüzdött a kiállítás megújulásával és a kiállítóterek minőségének megemelésével. A kritikusok által gyakran dicsért tény, hogy olyan kapcsolatok és párhuzamok jöttek létre a kiállítás tartalma és az épület között, amelyek lehetővé tették, hogy az építészeti

05

koncepció és a kiállítás múltra történő reflektáltsága térileg is összhangban legyen (pl.: a régi és az új épület összemetszésének helye és a kronologikus kiállítás közötti kapcsolat). [10] Az átépítés egy új korszak kezdetét jelentette a múzeum számára: a kiállítás már nem csupán a katonai felszerelések és eszközök bemutatásáról szól, hanem ez emberi nézőpont is megjelenik, és a tárlat fontos része lett a háború emberre gyakorolt hatásainak elemzése. De nemcsak maga a tárlat változott meg az építész terveinek köszönhetően, hanem a funkció is: a múzeumfunkciót Libeskind nem csupán hagyományos formában értelmezte az épületében, hanem az épületet a közösségi élet részévé is tette.

— A drezdai hadtörténeti múzeum átalakításának sikeressége tehát abban rejlik, hogy Libeskind építészeti, ideológiai és funkcionális tekintetben is új értéket tudott hozzáadni a múzeumhoz és annak eredeti épületéhez. Az átalakítás az épület múltjára kritikusan reflektált, és ez mind a kiállítás koncepciójában, mind az új – külső és belső – megjelenésben erőteljesen megmutatkozik. Az első tervváltozatok közzétételét, a szokatlan és a várostól idegen formájú hozzáépítés miatt, nagyrészt negatív vélemények követték. Az épület megnyitásakor azonban a lakosság túlnyomó többsége már pozitívan vélekedett

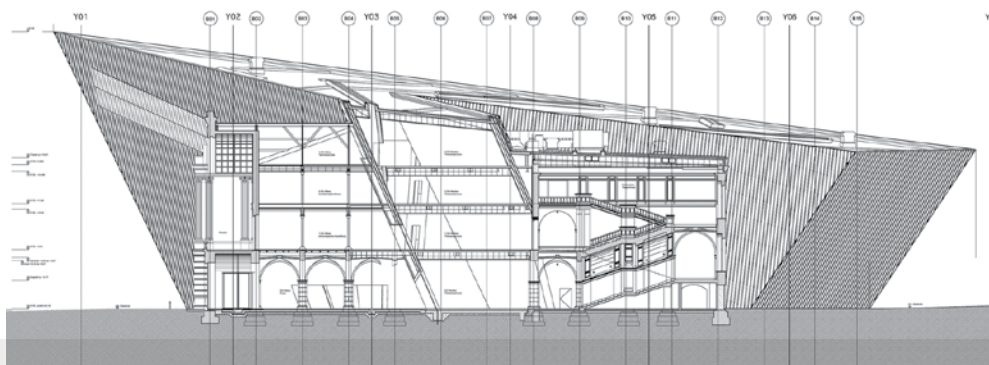

06

az átépítésről, [11] ami annak is köszönhető, hogy a múzeumfunkció mellett az épület és a hozzá tartozó zöldterület közösségi térré tudott alakulni – visszafoglalták azt a demokratikus városi térhasználat normái szerint. Másrészt fontos szerepet játszott a társadalmi elfogadottságban az is, hogy az építész sikeresen reflektált koncepciójával a múzeum múltjára, és az eredeti rendeltetés ellenére új identitást is tudott adni az épületnek anélkül, hogy a múltat megpróbálta volna eltörölni.

„AZ INNOVÁCIÓS ÉS TECHOLÓGIAI MINISZTERIUM ÚNKP-20-2 KÓDSZÁMÚ ÚJ NEMZETI KIVÁLÓSÁG PROGRAMJÁNAK A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

Konzulens: Szabó Levente DLA

- 05 A közel 30 méter magas ék csúcsában egy kilátót alakítottak ki, ahonnan rálátás nyílik a városra
- 06 Az ék azokon a pontokon metsz bele az eredeti épületbe, ahol a kronológikus kiállítás az 1914-es, illetve 1945-ös éveknél tart
- 07 Az új hozzáépítés az eredeti épület belső szerkezetét is átmettszi, egyedül a központi lépcsőház maradt érintetlenül. Az ék belső terében hidak, galériák kerültek kialakításra, amelyek érdekes átlátásokat engednek a kiállítás különböző részei között

IRODALOM / REFERENCES

- [1] Braidwood, Bella: „Chipperfield defends proposal for Nazi-era Haus der Kunst”, *Architects' Journal*, 2017-01-24, hozzáférhető: <<https://www.architectsjournal.co.uk/news/chipperfield-defends-proposal-for-nazi-era-haus-der-kunst>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [2] „Geländeinformationssystem ehemaliges Reichsparteitagsgelände”, *Nürnbergkultur*, 2020, hozzáférhető: <<http://www.kubiss.de/reichsparteitagsgelaende/stationen/dokuzentrum.htm>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [3] Szabó, Levente: „Kisajátított építészet - A harmadik birodalom építészeti programjáról”, in Kerékgyártó Béla (ed): *Berlin átváltozásai: Város, építészet, kultúra*, Typotex Kiadó, Budapest 2008, pp 141-156.
- [4] Görl, Wolfgang: „Der Bau und seine Funktion”, *Süddeutsche Zeitung*, 2017-03-02, hozzáférhető: <<https://www.sueddeutsche.de/muenchen/haus-der-kunst-der-bau-und-seine-funktion-1.3402339?reduced=true>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [5] Lambernd, Jochen: „Prora - Der »Koloss« von Rügen”, *NDR*, 2017-03-02, hozzáférhető: <<https://www.ndr.de/geschichte/schauplaetze/Prora-Der-Koloss-von-Ruegen,-prora113.html>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [6] „Documentation Center for the History of National Socialism / Georg Scheel Wetzel Architekten”, *ArchDaily*, 2017-02-17, hozzáférhető: <<https://www.archdaily.com/804769/documentation-center-for-the-history-of-national-socialism-georg-star-scheel-star-wetzel-architekten>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [7] Erlanger, Steven: „Nuremberg Journal - The Architect Who Speared His Own Nazi Demon”, *The New York Times*, 2001-11-08, hozzáférhető: <<https://www.nytimes.com/2001/11/08/world/nuremberg-journal-the-architect-who-speared-his-own-nazi-demon.html>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [8] Bianchini, Riccardo: „Military History Museum Dresden”, *Inexhibit*, 2021-03-24, hozzáférhető: <<https://www.inexhibit.com/mymuseum/military-history-museum-dresden-daniel-libeskind/>> [utolsó belépés: 2021-03-30].
- [9] Kasiske, Michael: „Militärhistorisches Museum der Bundeswehr”, *Bauwelt*, 2011, hozzáférhető: <<https://www.bauwelt.de/themen/bauten/Militaerhistorisches-Museum-der-Bundeswehr-Barbara-Holzer-HG-Merz-Daniel-Libeskind-Dresden-2159286.html>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [10] Griffiths, Alyn: „Critics' reactions to Libeskind's Military History Museum”, *Dezeen*, 2011-10-26, hozzáférhető: <<https://www.dezeen.com/2011/10/26/critics-reactions-to-libeskinds-military-history-museum/>> [utolsó belépés: 2021-03-10].
- [11] Bleier, Genia: „Die Kritik am Libeskind-Keil scheint verstummt - Militärhistorisches Museum Ende 2010 fertig”, *Dresdner Neueste Nachrichten*, 2015-09-09, hozzáférhető: <<https://www.dnn.de/Nachrichten/Kultur/Regional/Die-Kritik-am-Libeskind-Keil-scheint-verstummt-Militaerhistorisches-Museum-Ende-2010-fertig>> [utolsó belépés: 2021-03-10].

STATIKA: GSE Ingenieur-Gesellschaft mbH | GÉPÉSZMÉRNÖK: Ipro Dresden | ELEKTROMOS TERV: Ipro Dresden | VÍZTERV: Ipro Dresden | TÁJÉPÍTÉSZ: Dipl.-Ing. Volker von Gagern | VILÁGÍTÁS: Delux AG | HOMLOKZAT: Josef Gartner GmbH | STATIKA: CSZ Ingenieurconsult Cornelius-Schwarz-Zeitler GmbH | KIÁLLÍTÁS TERVEZÉSE: Barbara Holzer (Kobler Architekturen) és HG Merz Architekten | KÖLTSÉGEK ÉS HELYSZÍN FELÜGYELETE: Reese Lubic Wöhrlin Gesellschaft von Architekten mbH